

Acta Academiae Beregsasiensis

2012/2

Acta Academiae Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2012
XI. évfolyam, 2. kötet
Том XI, № 2
Volume XI, № 2

PoliPrint
2012

УДК 001.2

ББК 72

A-19

Az *Acta Academiae Beregsasiensis* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2012-es év második felének magyar, orosz és angol nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárainak, hallgatóinak, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a nyelvészet, irodalom, biológia, történelem, turizmus és informatika tudományágainak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakoczi-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkoenyve

SZERKESZTÉS: *Kohut Attila, Penckófer János*

KORREKTÚRA: *G. Varcaba Ildikó*

TÖRDELÉS: *Kohut Attila*

BORÍTÓ: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: *dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József*

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

támogatta

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

ISBN: 978-966-2595-29-1

© A szerzők, 2012

Tartalom

*

PÉCSI ANDREA: A II.RFKMF hallgatóinak nyelvhasználata kérdőíves felmérés alapján.....	7
ILONA HUSZTI – ERZSÉBET BÁRÁNY – MÁRTA FÁBIÁN – ILONA LECHNER: Teaching and learning a second language and a foreign language	19
MÁRKU ANITA: Szlovákiai magyar szakos egyetemisták nyelvválasztása, kommunikációs stratégiái, nyelvekhez és kontaktusjelenségekhez való viszonya	43
NAGYNÉ PAKSI MARGIT: Humoros effektusok, kép és szöveg szinergikus kölcsönhatása a reklámban	61
BRENZOVICS MARIANNA: <i>Boldog, ki látta e világot végzetes perceiben.</i> Varlam Salamov – a huszadik századi próza nagyja	79
KÁPOSZTAY JÁNOS: Egyetemesség és regionalitás. Kárpátaljai kötődésű szerzők a Nyugat folyóiratban	89

**

GERENCSÉR TIBOR: Lengyel menekültek Kárpátalján 1939-ben	107
PALLAGI LÁSZLÓ: A Somi Református Egyház anyagi helyzete a XX. század első felében a presbiteri jegyzőkönyvek alapján	125
SZÉKELY GUSZTÁV: Fejezetek a Nagy Idai család múltjából	133
VERES SZABOLCS: Magyar érdekképviselet Kárpátalján (1919–1939).....	141

JEVCSÁK MELINDA – KOHUT ERZSÉBET – ÖRDÖGH MÁTÉ – JÁMBORNÉ BENCZÚR ERZSÉBET: Paclobutrazol hatásának vizsgálata a <i>Leucojum aestivum L.</i> <i>in vitro</i> szaporítása során	151
SZANYI SZABOLCS: A Pannon biogeográfiai régió életföldrajzi sajátosságai.....	161
IZSÁK TIBOR: The Change of the Average Monthly Precipitation Rates in Beregszász Between 1947 and 2009	167

ДНІСТРЯНСЬКИЙ М.С. – ЖУЛКАНИЧ Б.М.: Демографічний потенціал та перспективи розвитку дуже малих міст Львівської області..... 171

MATESZ KRISZTINA: Tourism into the world of fiction 177

KOMONYI ÉVA–LÉTAI BÉLA: A magyar nyelvű kémiatankönyvek használhatósága Kárpátalján négy esettanulmány tükrében..... 185

JACENTA KRISZTINA: The effectiveness of studying collocations by the Form 5 and 6 learners in Transcarpathian Hungarian schools in the English Lessons 193

SZAKÁL MÁRTON – PERE TUMBAS – PREDRAG MATKOVIĆ – LAZAR RAKOVIĆ: Web 2.0 alapú online könyvek 205

ЧОТАРИ А. Ю.: Управління базами даних за допомогою програми Delphi 10 215

BOROS LÁSZLÓ – JANČÁR MÓNKA: Dr. Berényi András: *Kárpátalja magyarsága. Társadalmi-politikai és kulturális fejlődés (1991–2004)* című tanulmányáról 227

DOBOS SÁNDOR: *Tisza István és emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára* (Szerkesztette: Maruzsa Zoltán és Pallai László, Debrecen, 2011. 476 oldal)..... 231

SZABÓ GÉZA: A koronavárosok hat évszázada (Csatáry György: *A máramarosi öt koronaváros levéltára 1326–1910 c. könyvéről*) 235

KARMACSI ZOLTÁN: Módszertani útmutató az anyanyelv oktatásához. „*A lehetetlent lehetni*” 239

JACENTA KRISZTINA: Book review: The use of learner reading aloud in the English lesson: a look at the micro and macro levels of oral reading..... 241

ESEMÉNYNAPTÁR 244

MÁRKU ANITA*

Szlovákiai magyar szakos egyetemisták nyelvválasztása, kommunikációs stratégiái, nyelvekhez és kontaktusjelenségekhez való viszonya**

Rezümé A tanulmányban egy nyelvhasználati vizsgálat eredményeit szeretném röviden ismertetni, amelyet 2011–2012-ben a felvidéki magyar szakos egyetemisták (a pozsonyi Comenius Egyetem, valamint a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem hallgatói) körében végeztem a Visegrad Fund (IVF) Ösztöndíjának köszönhetően.

A szlovákiai magyarság az ukrainai magyar közösséghez hasonló nyelvi környezetben él, vagyis szláv–magyar kontaktusban. A kétnyelvűségi jelenségeket spontán beszélt nyelvi adatokon keresztül, valamint egy kérdőíves felmérés eredményeit elemezve mutatom be.

Abstract *Communicative Strategies of Bilingual Slovakian–Hungarian Students in Slovakia (Language Choice, Borrowing, Code Switching)*

The paper discusses the issues of Slovakian–Hungarian interlanguage contacts in Slovakia based on the findings of research (questionnaires on language use and interviews) done by the students of the University at Bratislava, involving 40 students at four different courses and 18 students in Constantine the Philosopher University in Nitra. The contact phenomena will be examined by observing the spontaneous speech production and the phenomena referring to the community (situative language choice) with the help of a questionnaire.

Key-words: language choice, code-switching, languages in contact, identity, Hungarian Language in Slovakia.

1. Bevezető

A kétnyelvűség természetes és világméretű jelenség, melynek számos típusa ismeretes. A funkcionalitás felől megközelítve kétnyelvű az a közösség, amelynek tagjai (illetve a beszélők többsége) két vagy több nyelvet használnak mindennapi interakcióik során, illetve tudják, mikor kell(ene) ezt tenniük saját, és közösségi normáik, igényeik szerint.

Amikor több nemzetiség, kultúra és így több nyelv él egymás mellett, elkerülhetetlen, hogy ne érintkezzenek, ne hassanak egymásra. A nyelvi kontaktus miatt az egyes nyelvekben, nyelvváltozatokban, szókincsben megjelennek másodnyelvi hatások, interferenciajelenségek (szókölcsönzések, kódváltások), továbbá a nyelveknek a különböző nyelvhasználati színtereken betöltött szerepében is megfigyelhető munkamegosztás. Nemcsak a nyilvános színtereken határozzák meg közösségi normák, hogy mikor melyik nyelv/nyelvváltozat használata a helyénvaló, hanem a személyek közötti vagy informális színtereken is meghatározott norma szerint választanak a beszélők nyelvi repertoárjukból nyelvet, stílusváltozatot. A trianoni döntés óta a magyar nemzet egy része a Kárpát-medence országaiban többnyelvű környezetben él, például a kárpátaljai magyarság Ukrajnában, vagy a felvidéki magyarok Szlovákiában, s hétköznapi kommunikáció során a közösség tagjai több

* PhD; II. RF KMF Hodinka Antal Intézete, kutató.

** A kutatás és a tanulmány a Visegrad Fund Scholarship 2011 támogatásával készült.

nyelvet használ/hat/nak a beszédszituáció körülményeitől függően. A kárpátaljai magyarok nyelvhasználati szokásiról, nyelvválasztási stratégiáiról már számos tudományos munka megjelent (hogy csak a fontosabbakat említsem: Cserniczkó szerk. 2003, 2010a, 2010b, Márku 2008). Legutóbb 2009–2010-ben végzett egy nyelvhasználati kérdőíves kutatást a Hodinka Antal Intézet a kárpátaljai magyarság rétegzett mintáján, a kutatás eredményeit több publikációban, s doktori értekezésben publikáltam (Márku 2011a, 2011b, 2011c, 2011d, 2011e, 2012).

Ebben a tanulmányban egy, ez utóbbi kutatáshoz kapcsolódó kiegészítő vizsgálat eredményeit szeretném röviden ismertetni, amelyet 2011–2012-ben a felvidéki magyar szakos egyetemisták körében végeztem a Visegrad Fund (IVF) Ösztöndíjának köszönhetően.

A szlovákiai magyarság az ukrainai magyar közösséghez hasonló nyelvi környezetben él, vagyis szláv–magyar kontaktusban. Mindkét közösség kétnyelvűségének leglényegesebb vonása, hogy *őshonos alárendelt kisebbségi kétnyelvűségről* van szó. Ez azt jelenti, hogy Ukrajnában és Szlovákiában is szociológiai értelemben a magyarság kisebbségben van a többségi nemzethez, az ukránokhoz és a szlovákokhoz viszonyítva, és a magyar nyelv jogilag alárendelt helyzetben van a többségi nyelvhez képest. További hasonlóság az is, hogy mindkét magyar közösség nemcsak a többségi nemzettel (és nyelvvel), hanem más nemzeti kisebbségek tagjaival és nyelvével is kontaktusban van. Ezért ez a kutatás, s a felvidéki minta, mintegy kontrolcsoportként is szolgálhat az eddigi kutatások eredményeinek értékeléséhez.

A szlovákiai magyarok nyelvhasználatáról is számos empirikus kutatás készült már, egyik legutóbbi egy 800 fős reprezentatív mintán, melynek eredményeit Lampl Zsuzsanna szociológus összegzi tanulmányában (Lampl 2011).

2. A kutatásról

2011 őszén és 2012 tavaszán a pozsonyi Comenius Egyetem, valamint a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem magyar szakos hallgatói körében végeztem kutatást a hallgatók nyelvválasztási stratégiáiról, a nyelvekhez és a kontaktusjelenségekhez fűződő attitűdökről nyelvhasználati kérdőív segítségével, és kiegészítésként készítettem irányított beszélgetéseket, interjúkat is. Összesen 58 (Pozsony 40, Nyitra 18) hallgató töltötte ki a kérdőívet, és 12 pozsonyi egyetemistával interjú is készült. A mintavételnél csak egyetlen szempontot vettünk figyelembe, mégpedig azt, hogy a megkérdezett egyik szakja a magyar (vagy hungarológia) legyen, s igyekeztünk mindkét egyetemen minden évfolyam minden magyar szakos hallgatóját megkérdezni. Tehát mintánk nem reprezentálja a szlovákiai magyarságot, csupán a pozsonyi és nyitrai magyar szakos hallgatókat, ezért következtetéseinket is erre a csoportra vonatkozóan vonhatjuk le.

A kutatás során a következő kérdésekre (hipotézisek) keresem a választ:

- milyen tényezők befolyásolják a kétnyelvűségi környezetben élő magyar szakos hallgatók nyelvhasználatát;

- hogyan hat a nyelvi kontaktus a szituatív nyelv választásukra;
- milyen interferenciajelenségek jellemzőek nyelvhasználatukra;
- hogyan viszonyulnak a kontaktusjelenségekhez;
- leírható-e társadalmi, viselkedési szabályok mentén, hogy mikor, hol és kihez, milyen nyelven szól egy magyardomináns kétnyelvű hallgató Szlovákiában.

3. Az eredményekről

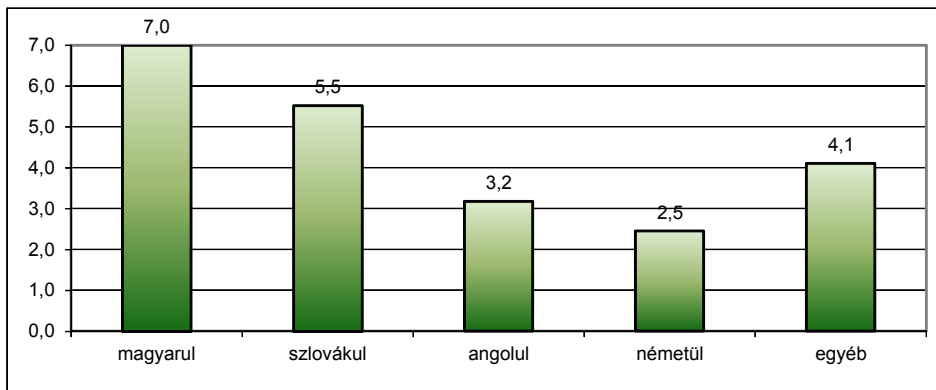
3.1. A minta szociológiai jellemzői, a szlovákiai magyar szakos hallgatók nyelvtudása

A hallgatók közül 54-en magyar, 4-en pedig szlovák nemzetiségűnek vallották magukat. 57-en a magyart, 1 személy pedig a magyart és a szlovákot is anyanyelvének tekinti, a nagytöbbségnek mindkét szülője magyar anyanyelvű volt, mindössze 6-an jelezték, hogy vegyes házasságban születtek (5 esetben az apa anyanyelve volt a szlovák). Lakóhelyeiket tekintve zömében Dél-Szlovákia magyarok lakta településeiről származnak, magyar többségű és magyar kisebbségű településekről egyaránt. Szinte mindannyian magyarul végezték általános (55 fő) és középiskolai (51 fő) tanulmányaikat, a felsőoktatásban a szaktantárgyak többségét továbbra is magyarul hallgatják, az általános tárgyakat szlovákul vagy egy másik nyelven, attól függően, hogy mi a magyar mellett a másik szakjuk (népszerű párosítás a német, a szlovák, de az angol, a finn és a történelem (ez szlovákul hallgatható) is).

A kérdőívben az alapvető szociológiai adatok megkérdezése után a nyelvtudásról érdeklődtünk. A magyar mellett szinte mindenki ír és olvas szlovákul (1 kivétel), és legalább egy idegen nyelven (vagy angolul, vagy németül). Azt is megkérdeztük, hogy milyen szintű ez a nyelvtudás, s értékeljük azt egy hétfokú skálán, ahol az „anyanyelvi szint” és a „sehogy” volt a két szélső érték, majd az eredményekből átlagot számítottam¹. Az eredményekből látszik, hogy a megkérdezett hallgatók nagytöbbsége szlovákul is nagyon jól beszél a magyar első nyelv mellett, valamint közepes szinten, jól beszélnek angolul vagy németül is, s néha még egy másik idegen nyelven is (finn, orosz), így egy beszédhelyzetben több nyelv közül is választhatnak.

Az interjúk alkalmával az is kiderült, hogy legtöbbször nem az általános és középiskolában sajátították el a szlovákot, hanem az egyetemen, s néhányan gyerekkorukban a családban, vagy barátaiktól a hétköznapi életben vagy egyes nemzetiségű társaságban.

¹ Az adatokból úgy számítottam átlagot, hogy a kérdőívben megadott válaszlehetőségekhez számértéket rendeltem: 1= sehogy; 2= nem beszélek, csak értek; 3= alig néhány szót; 4= nem nagyon jól; 5=jól; 6= nagyon jól; 7= anyanyelvi szinten. A kapott eredményeket elosztottam az adott kategóriát választók számával, majd átlagoltam.

1. ábra. Milyen szinten beszéli Ön a következő nyelveket? (N=58)

„– És hol tanultál meg szlovákul?

– Hát, az iskolában nem nagyon tanultam meg szlovákul, hiába nekem volt mindig a legjobb jegyem, egyesem szlovákból, nem tudtam beszélni szlovákokkal. Itt az egyetemen szlovák csoporttársaimtól, vagy a kollégiumba mikor kerültem, ott is szlovák lakótársaim voltak, tőlük, és főleg a barátomtól, barátom családjától. Így most úgy érzem, már nincs gondom a szlovákkal, míg mondjuk a legtöbb barátnóm, akik itt, ebben a faluban élnek, ők nem tudnak elhelyezkedni, konkrétan az egyik, mert nem tud szlovákul.”²

Ugyanakkor fontosnak tartják, hogy megtanuljanak a szlovákiai magyarok szlovákul.

„Fontosnak tartom, hogy tudjak szlovákul, hiszen az iskola mellett dolgozom is, és ott alapkövetelmény a szlovák tudás, és mivel szlovák kliensek vannak, kénytelen vagyok szlovákul beszélni velük.”³

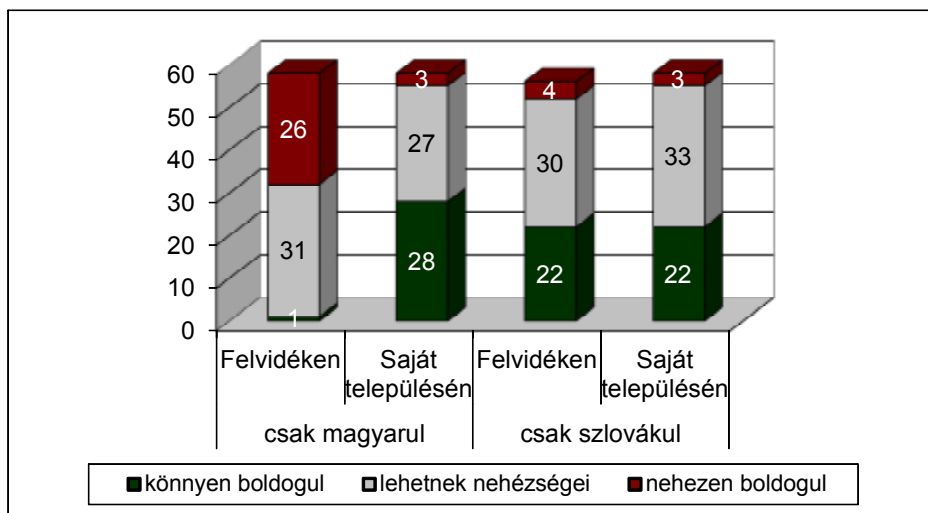
A hallgatók egyöntetű véleménye volt az interjúk során, hogy Szlovákiában a boldogulás egyik elengedhetetlen feltétele az államnyelv ismerete, de a kérdőívben megkérdeztük azt is, hogy szűkebb környezetükben, a régióban, saját településükön mennyire boldogulnának könnyebben, ha csak magyarul vagy csak szlovákul tudnának.

Az adatközlők szinte kivétel nélkül úgy látják, hogy ha valaki csak magyarul tud, annak a régiót tekintve, Felvidéken lehetnek nehézségei, vagy kifejezetten nehezen fog boldogulni, míg a saját lakóhelyükön ez nem okoz nagy gondot, bár az adatközlők közel fele véli úgy, hogy egy nyelv ismerete még a saját településen való boldoguláshoz is kevés, a hétköznapi ügyintézés, kommunikáció során tehát lehetnek nehézségek. Kevesen gondolják azt közülük, hogy ha csak szlovákul tud valaki, akkor komoly nehézségei lehetnek akár a tágabb régiót, akár a szűkebb környezetet tekintve, ugyanakkor lehetnek nehézségeik. Tehát egyik sem tölti be maradéktalanul azt a funkciót, hogy birtokában az ember könnyen

² Az interjú azonosítója: Galánta_1990_nő.

³ Az interjú azonosítója: Jóka_1990_nő.

boldogulhasson, vagyis a nyelvek között munkamegosztás van, egy-egy nyelv funkcionális megterheltsége a situáció függvénye.

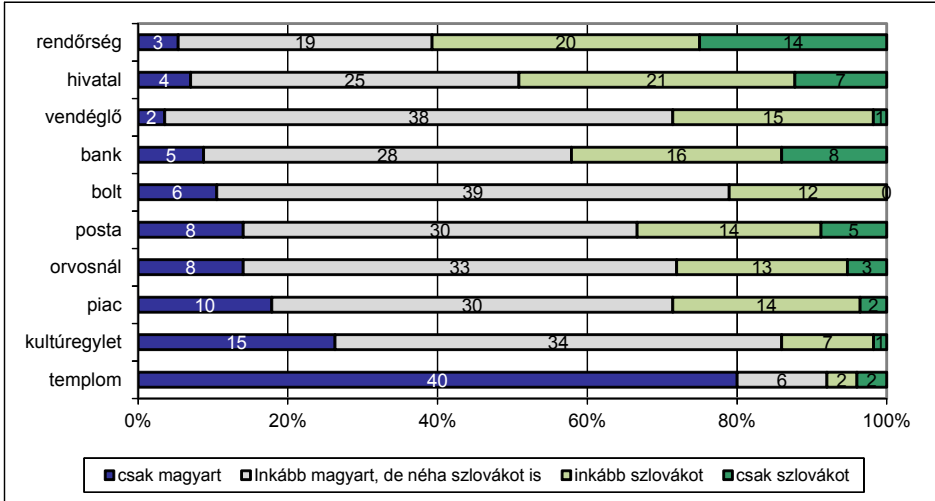
2. ábra. Ön szerint, ha valaki csak... tud Felvidéken/Saját településén, az...

3.2. Nyelvválasztás az egyes nyelvi szintereken

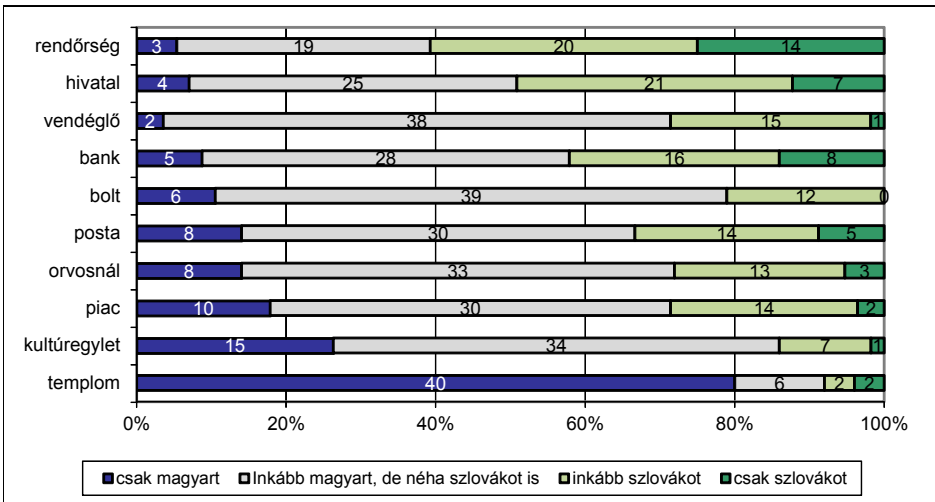
A nyelvtudás csak egy azok közül a tényezők közül, amelyek befolyásolják egy egyén nyelvválasztását a beszédhelyzetben. Amikor egy beszélgetés alapját kiválasztják a beszédpartnerek, mérlegelik azt, hogy *kihez* szólnak (a beszédpartner, státusa, nyelvi háttere), *miről* (az üzenet tárgya, témája), *hogyan* (az üzenet stílusa magánjellegű vagy hivatalos), *miért* (az üzenet célja, szociális funkciója: a társadalmi státus emelése, szolidaritás vagy kizárás felkérés vagy parancs) és végül a nyelvi szintér, azaz *hol* zajlik az interakció.

A nyelvhasználati szintér „a tipikus résztvevők, tipikus témák, az ezekhez kötődő tipikus helyszínek alapján próbálja modellálni egy beszélőközösség nyelvválasztási normáit” (Bartha 1999: 97). Az eddigi kutatások a leggyakoribb nyelvhasználati szintereket 3 csoportba sorolják: a *magánszférában* (a családot és a gondolati szférát sorolhatjuk ide) magyardomináns közösségeknél a magyar nyelv dominanciája figyelhető meg. A *közéleti szintereken* (ismerősökkel, szomszédokkal való érintkezés, televíziózás, bolt, posta, orvosi rendelő, munkahelyi, iskolai környezet stb.) általában vegyes a nyelvek használati aránya, míg a *hivatalos szférában* a legkisebb a magyar nyelv használati aránya, és a többségi nyelv dominanciája figyelhető meg. Hasonló eredményeket kaptunk ebben a kutatásban is. Az adatközlők többsége szüleivel, nagyszüleivel gyerekkora óta szinte kizárólag magyarul beszél (1 személy inkább szlovákul), barátokkal, szomszédokkal és rokonokkal pedig inkább magyarul, de néha szlovákul is. A gondolati szférában (imádkozás, gondolkodás, számolás, állatokhoz szólva) szintén a magyar a preferáltabb nyelv, a káromkodásnál jelezték, hogy inkább magyarul, de néha szlovákul

is. A közéleti szintereken a szlovák és a magyar egyaránt használatos, kivéve az egyházi szertartásokat, ahol abszolút magyardominancia figyelhető meg. A formális szinterek felé haladva pedig (hivatal, bank, rendőrség) nő a szlovák nyelv egyeduralma. Igaz ez az írásbeli nyelvhasználatra is (lásd 4. ábra).

3. ábra. Nyelvválasztás a közéleti és hivatalos szintereken

4. ábra. Nyelvválasztás írásban

Azt is megkérdeztük, hogy milyen nyelven fogyasztják az egyes médiumokat. Döntő többségben inkább a magyar nyelvű tv- és rádióadásokat nézik, inkább magyarul, de néha szlovákul is olvasnak újságot, interneteznek.

3.3. A nyelvekhez való viszony és a nemzeti identitás kapcsolódási pontjai

A nyelv választást az is befolyásolja, hogy milyen a nyelvek megítélése és a közösségben betöltött szerepe, presztízse. Megkérdeztük azt is, hogy melyik nyelvet tartják szebbnek, a magyart vagy a szlovákot. A válaszadók többsége (47 fő) szerint a magyar, 11-en pedig nem tudták eldönteni.

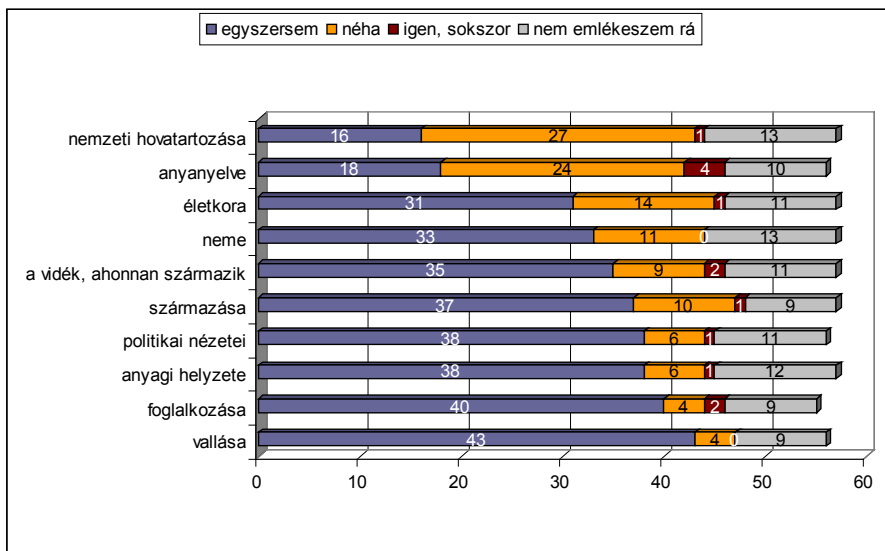
Az interjú során konkrétan is megkérdeztük, hogyan viszonyulnak, szeretik-e a szlovákot. Az egyik hallgató az interjú elején határozottan ellenérzéseit fejezte ki a szlovák nyelvvel szemben, de az interjú során kiderült, hogy nem a szlovák nyelvvel vagy a szlovák nemzet képviselőivel van problémája, hanem a szlovák állammal, a politikai rendszerrel.

- *És milyen a viszonyod a szlovák nyelvhez, szereted?*
- *Nem szeretem, mert nem tudom magam kifejezni magam úgy, ahogy szeretném. Sokszor nem tudom elmondani azt, amit gondolok, s ha társaságba megyek, például a párom barátaihoz, akkor, ha gondolok valamiről valamit, akkor nem tudom, úgy kifejezni magam, ahogy szeretném, ezért, nem mindig érzem jól magam, úgy gondolom, nem indulok egyenlő esélyekkel, úgy mint a többiek. ÉS szeretném, ha a barátom megtanulna magyarul, ezért bizonyos beszédhelyzetekben egy-egy magyar szót, például sosem mondtam neki szlovákul, hogy ahoj, hanem szia, ezért ő is megtanulta, hogy azt mondja nekem, szia. Vagy ha eszünk, akkor azt szoktam neki mondani, hogy kérsz még? Így magyarul, és ő is megtanulta, s ő is azt mondja nekem vissza, s akkor így szerintem egyre bővül a szókincse.*

- *Nagyon sok szlovák barátom is van, akiket nagyon kedvelek, így általánosítani nem akarok, hogy nem szeretem a szlovákokat, csak mindig mondják, hogy az egy nagyon jó szlovák tulajdonság, hogy nem beszélnek egy idegen nyelven sem, ami szerintem nagyon nem jó, és ez egy tipikus szlovák tulajdonság. Igazából nem is a szlovákokkal van bajom, hanem ezzel a szlovák rendszerrel, Szlovákiával mint országgal: semmi nem működik, kosz van, ami elromlik, nem javítják meg, például itt a vasútállomáson is, ha elromlik valami, vagy nem működik a villamosközlekedés, akkor nem jár a villamos, nem javítják meg, nem jár a villamos a vasútállomásra. Szóval nem a szlovákokkal van bajom, hanem a rendszerrel.*

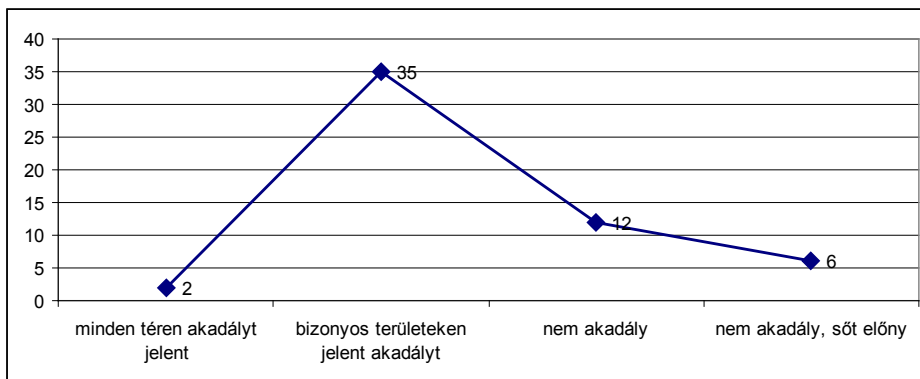
A nyelvekről alkotott vélemény kialakulásához hozzájárulhat, hogy került-e már konfliktusba a kisebbségi bilingvis beszélő nyelvhasználata miatt a többségi nemzet képviselőivel.

A kérdőíves felmérés során rákérdeztünk arra is, hogy milyen okok miatt részesültek diszkriminációban az adatközlők. Figyelemre méltó, hogy a válaszadók csaknem fele nemzeti hovatartozása és anyanyelve miatt (néha) már részesült hátrányos megkülönböztetésben. Ezután jóval elmaradva következik az életkori, nemi, a származás, a politikai nézet vagy az anyagi helyzet, foglalkozás miatti megbélyegzés. A legalacsonyabb szintű pedig a vallási diszkrimináció.

5. ábra. A felsorolt okok miatt részesült-e hátrányos megkülönböztetésben?

Direkt módon is megkérdeztük azt, hogy vajon akadálya-e az érvényesülésnek Szlovákiában a nemzeti hovatartozás. Az adatközlők túlnyomó többsége szerint (35 fő) igen, a magyaroknak bizonyos területeken hátrányuk lehet a társadalmi mobilitásban, 12 adatközlő nem ért ezzel egyet, s mindössze 6 egyetemista véli úgy, hogy magyarnak lenni előny lehet Szlovákiában.

6. ábra. Ön szerint akadálya az érvényesülésnek Szlovákiában, ha az ember magyar?

A kisebbségi kétnyelvűség egyik velejárója lehet a megfélemlített anyanyelvhasználat (vö. Kiss 1994: 61–63; Beregszászi 1998, 2004a; Kontra 1999, Márku 2011c, 2011e). Ez a fogalom a többségiek részéről megnyilvánuló olyan magatartás, amely esetén a kisebbségiek nyilvános anyanyelvhasználatát nyíltan stigmatizálják, s ez negatívan befolyásolja a kisebbségi közösséget saját vagy a

többség nyelvváltozatához/nyelvéhez való viszonyulásában, s más hátrányos következményekkel is járhat (vö. Kiss 1994: 61).

A pozsonyi és nyitrai magyar szakos hallgatókat megkérdeztük arról is, hogy *Rászóltak-e már Önre vagy figyelmeztették-e, hogy ne beszéljen magyarul? Ha igen, mesélje el, hogyan történt!* Az adatközlők több mint fele nemmel válaszolt, vagy nem emlékszik ilyen esetre (38 fő), 20-an viszont beszámoltak ilyen sérelemtörténetekről.

Az adatközlők nyílt kérdésre adott válaszaiból megpróbáltam kiemelni a gyakoribb motívumokat. A leggyakrabban a „*Cuius regio, eius lingua*” elvből kiindulva szóltak rá az általunk megkérdezettekre:

„*Buszmegállóban egy csöves: Na Slovensku po slovensky. de leteremtettük, hogy mi köze hozzá. Akár angolul is beszélhetnék neki, semmi köze hozzá.*”

„*Egyszer, amikor a buszon ültem és órára tartottam. Egy idősebb szlovák néni ránc szólt, h ne beszéljünk magyarul, ugyanis: Na Slovensku po slovensky. Én csak annyit mondtam, hogyha, kínaiul beszélnék, azt se értene.*”

„*Az autóbuszban szóltak rám, hogy milyen jó ez az ország, hogy mindenki úgy beszél, ahogyan csak szeretne, mivel én magyarul beszéltem.*”

„*Vizsga után magyarok összeültünk megbeszélni és akkor kaptunk egy "Na Slovensku po slovensky" felszólítást.*”

„*Nyitrán a magyar kollégium előtt egy csapat fiú ezt mondta szlovák nyelven: Szlovákiában szlovákul!*”

A nyelvi színterek tekintetében leggyakrabban közlekedési eszközön, buszon, közterületen és informális szintéren, magánbeszélgetés közben szólták meg adatközlőinket magyar beszédük miatt, ezzel erősen sértve személyiségjogaikat és szólásszabadságukat.

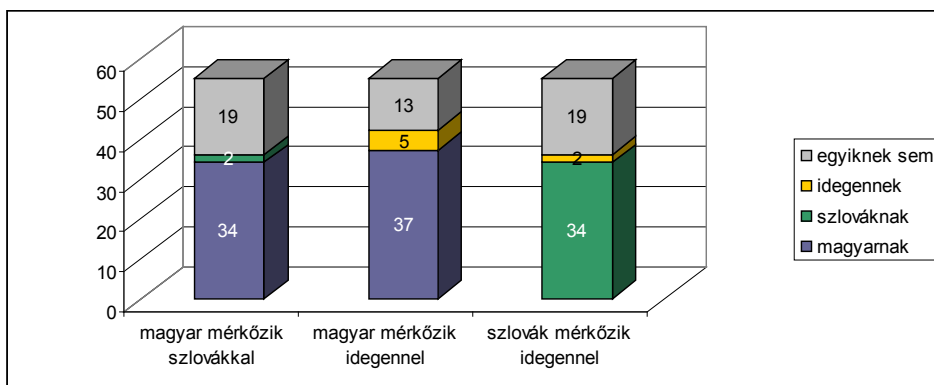
„*Egyszer Pozsonyban sétáltunk a barátnőmmel, és akkor egy középkorú férfi szólt ránc, hogy ne beszéljünk magyarul.*”

„*Nyitrán az állomáson pont a napokban egy középkorú férfi. Nagyon csúnyán beszélt és nagyon haragudott, mivel a barátnőmmel magyarul beszélünk. Nem szóltunk neki vissza, elmentünk a helyszínről.*”

Az adatközlők több mint felének nem voltak ilyen sérelemtörténetei. Ezt az adatközlők jól működő kommunikatív kompetenciájával magyarázhatjuk, tehát tudják, hogy mikor kivel milyen nyelvet kell használniuk, s ezt (másod)nyelvtudásuk is lehetővé teszi, vagy elkerülő stratégiákat alkalmaznak.

Továbbá a nyelvhasználatról alkotott kép összefügg a nyelvet használókról alkotott értékítélettel. A „nyelvvél szemben tanúsított magatartás implicit értékítélet a nyelv által fémjelzett csoportról, tevékenységről, és az összetartás vagy az erő társadalmi kapcsolatairól” (Gal 1991:128). A szociolingvisztikai és szociálpszichológiai kutatások igazolták, hogy az attitűdök, illetve nyelvi attitűdök nem nyelvi, hanem társadalmi eredetűek, a külsőleg megfigyelhető viselkedésben

érhetőket tenni, s nem az emberrel születnek, hanem tanulás útján alakulnak ki, ugyanakkor erős hatással lehetnek a nyelvi változásra és a viselkedésre is, mert-hogy kapcsolatban állnak az identitásjelzéssel. A csoportokkal (nemzetiségekkel és nyelvvel) szemben érzett szolidaritás vagy elutasítás jelzője lehet például az is, hogy az egyén egy sporteseményen kinek szurkol.

7. ábra. Melyik sportolónak vagy csapatnak szokott Ön szurkolni, ha...

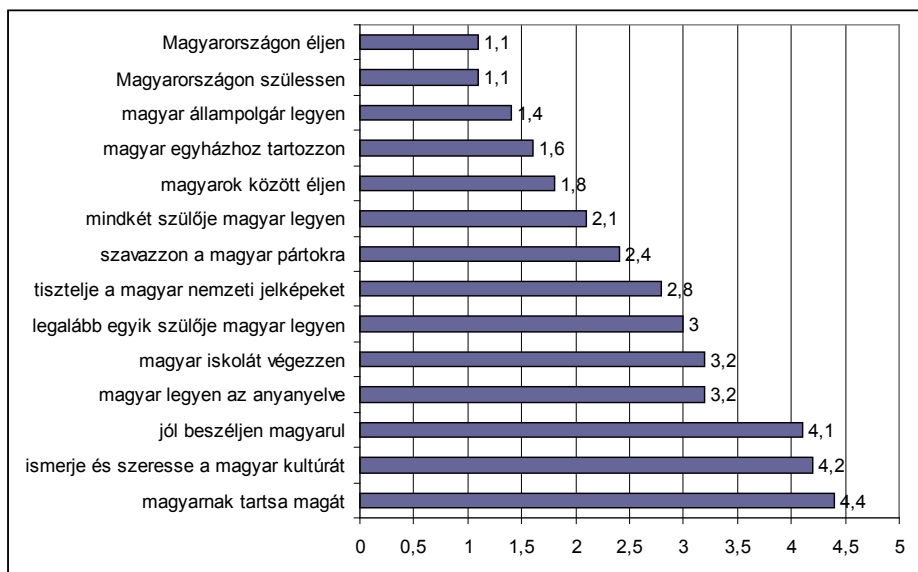
Az eredményekből látszik, hogy ha van magyar csapat/játékos, akkor inkább nekik szurkolnak, vagyis a saját csoporttal vállalnak szolidaritást a szlovákkal és az idegenekkel szemben is, viszont, ha szlovák csapat/játékos versenyez, akkor pedig az idegenekkel szemben inkább neki szurkolnak. Az adatközlők egyharmada viszont egyik csapatnak sem szurkol, ezt talán azzal magyarázhatjuk, hogy a megkérdezettek között 48 nő és csak 10 férfi volt, s talán a nők egy része nem szereti a sportot (a médiafogyasztásnál is 13-an jelezték, hogy semmilyen nyelven nem néznek sportközvetítést a tv-ben).

Az eddigiekből tehát azt láthatjuk, hogy a felvidéki egyetemisták körében a szlovák nyelv presztízse magas, a sérelemtörténetek ellenére nem táplálnak szélsőségesen negatív érzéseket sem a szlovák nyelvvel, sem a szlovákokkal szemben, mindannyian beszélnek legalább középszinten szlovácul, s fontosnak tartják, hogy tudják és még jobban elsajátítsák a nyelvet.

A saját nyelvhez való viszony és az identitás kérdése is szorosan összefügg. A kérdőívben azt is megkérdeztük, hogy *Mi határozza meg leginkább az Ön nemzeti hovatartozását?*, s az adatközlők több mint felének az volt a véleménye, hogy az *anyanyelv és a kultúra* a meghatározó, míg 26-an úgy vélték, hogy ez *saját döntés* eredménye.

Kíváncsiak voltunk, hogy vajon a magyar nyelv ismerete mennyire fontos tényező abban, hogy valakit magyarnak tartsanak. Az adatközlőket megkértük, hogy egy 5-ös skálán értékeljék, mennyire fontosak az alábbi feltételek ahhoz, hogy valaki magyarnak számít-e. Az eredményekből átlagot számítottunk. A 8. ábrán láthatjuk, hogy a magyar nyelvhasználat a lista 3-4. fokán szerepel. Az adatközlők

szerint a legfontosabb, hogy az egyén *magyarnak tartsa magát, ismerje és szeresse a magyar kultúrát*, s csak ezek után következik, hogy *jól beszéljen magyarul*, vagy *magyar legyen az anyanyelve*. Az iskola tannyelve, a származás, a politikai, vallási meggyőződés a lista vége felé szerepel. Szinte alig akadt olyan adatközlő, aki szerint a magyar identitás feltétele lenne a *magyar állampolgárság* vagy az, hogy Magyarországon szülessen, éljen az illető.

8. ábra. Mennyire fontos, hogy valaki magyarnak számít-e?

(1 – egyáltalán nem fontos, 5 – nagyon fontos)

Az irányított beszélgetések során konkrétan is rákérdeztünk, hogy fontosnak tartják-e a hallgatók magyarságukat, magyar nyelvhasználatukat, s hogyan viszonyulnak a magyar nyelvhez, más nyelvekhez, kit tartanak magyarnak, s fontos-e egyáltalán az, hogy ki milyen nemzetiségű. Az alábbi idézetekből körvonalazódik, hogy a beszélgetések igazolják a kérdőíves adatokat: a nyelvek közül a magyart tartják a legszebbnek, tehát pozitívan viszonyulnak első nyelvükhöz, a nemzetiség tekintetében viszont inkább az számít, hogy ki milyen etnikumhoz tartozónak tartja magát, ki milyen emberséges ember, s a kapcsolatok, a barátságok és a szerelmek felülírják a nemzetiségi és nyelvi kérdéseket.

- *Fontos-e az az életedben, hogy magyar vagy? Vagy inkább kétnyelvűnek tartod magad?*
- *Magyar, mindenképpen magyarnak, szeretném, ha a gyerekeim is tudnának magyarul. Nem szeretném, ha az utódaim, már nem magyarok lennének, de ugyanolyan fontosnak tartom a boldogulás szempontjából, hogy tudjuk azt a szlovák nyelvet, még ha nem is szeretem. A nemzetiséget, vannak ezek az*

- előítéletek a szlovákokkal szemben, én azt mondanám, hogy én sem szeretem annyira a szlovákokat, már a tapasztalatom szerint, de...*
- *Lényeges-e, hogy ki milyen nemzetiségű?*
 - *Nem, nem, szerintem. A barátaim körében azt látom, hogy sok szlovák barátom van, akik szintén elfogadnak engem magyar létemre, és barátoknak mondhatjuk magunkat. Vagy a párválasztásban látom, hogy nem számít, hogy ki milyen nyelven beszélnek, vagy ki milyen nemzetiségű.*
 - *Milyen nyelveken beszélsz még a magyaron kívül?*
 - *Szlovákul, németül és még angolul középszinten.*
 - *S melyiket szereted leginkább?*
 - *Az idegen nyelvek közül?*
 - *Akár.*
 - *A saját, az anyanyelvemet, nagyon szeretem a magyar nyelvet, hát és a németet szeretem nagyon, teszik a hangzása, legszívesebben Németországban élnék, hogyha választhatnák.*
 - *És hogy viszonyulsz a szlovák nyelvhez? Szereted, tetszik neked?*
 - *Nincs vele különösebb problémám.*
 - *És melyik nyelv szebb: a szlovák vagy a magyar?*
 - *A magyar.*
 - *És szerinted mitől magyar a magyar? Ki számít magyarnak.*
 - *Ez jó kérdés. Mindenki magyarnak számít, aki magyarnak vallja magát. Szerintem ez nem attól függ, hogy ki milyen szépen beszél magyarul, hanem tényleg emberfüggő, hogy ki vallja magát annak, s ki nem.*
 - *Fontos-e szerinted, hogy ki milyen nemzetiségű?*
 - *Nem.*
 - *Akkor szerinted mi számít?*
 - *Kapcsolatok terén az számít, hogy ki milyen ember. Mert ugyanúgy vannak szlovák barátaim is, akikkel ugyanúgy el tudok beszélgetni, mint a magyarokkal.*

3.4. Kontaktusjelenségek

A szociolingvisztikai, pszicholingvisztikai kutatásoknak köszönhetően ma már evidenciának számít az a kijelentés, hogy a kétnyelvű közösségekben élő magyarok nyelvhasználata más, mint a magyarországi magyar; nem rosszabb vagy jobb, hanem a nyelvi kontaktusok hatására a kárpátaljai, erdélyi, felvidéki, délvidéki... magyarok nyelvhasználatában jelen vannak szókölcsönzések, interferenciajelenségek, kommunikációs stratégiaként pedig néha alkalmaznak kódváltásokat is egy-egy beszélgetés alatt (bővebben lásd pl. Márku 2011e).

A kutatás során a kérdőívben és a beszélgetések során is rákérdeztünk konkrétan, hogy milyen kontaktusjelenségeket tudnak említeni saját nyelvhasználatukban. Feltételeztük, hogy magyar szakosként, nyelvészeti diszciplínának hallgatóiként tudatában vannak ezeknek a jelenségeknek, s ha explicite rákérdeztünk, akkor számos példát tudnak említeni.

- *Vannak-e olyan szavak, fordulatok a felvidékiek magyar nyelvhasználatában, amelyek a magyarországi magyarban nem használatosak?*
- *Szlovákból rengeteg.*
- *Mint például, milyeneket tudnál említeni, amit gyakran használtak?*
- *Például meglepetésnél azt szoktuk mondani, hogy csoo? Mi? Hogy cso? Ez egy ének volt, egy szlovák ének, és abban is azt mondták, és nagyon sokan azt mondják, hogy csoo? Vagy ha azt mondják, hogy sranda, azt arra szokták mondani, hogy á ez csak egy sranda, egy vicc, egy hülyeség. Ez is a szlovákból van. Ilyesmi. Még mondjak többet? Haluz is ezt jelenti, hogy ez csak haluz. Na, ez most csúnya, de ez is cso ti jebe? Normális vagy? Gyakran használják. Rengeteg. Most nem jut eszembe több.*
- *Gondolom, nemcsak ilyen kifejezések, hanem olyan szavak is, amiket általában használtak.*
- *Például a zsuvi vagy a nanuk, rágógumi, nanuk a jégkrém, de ezt soha nem jutna eszembe másként mondani, szüleimnek sem, senkinek sem a faluban.*
- *Szerinted van-e valamilyen különbség a felvidéki magyarok és a magyarországi magyarok között?*
- *Van, szerintem, mert akárhányszor ellátogatom Magyarországra, szembetűnik, hogy a magyarországi magyarok sokkal kedvesebbek, és a nyelvhasználatuk is másabb.*
- *Miben másabb?*
- *A szókincs terén is, mert sokkal több olyan szavot használunk, ami szlovák hatásra került be a magyar nyelvbe.*
- *S ez nem szokott félreértés forrása lenni?*
- *Néha igen, hogy ezt nem így mondják, és kijavítottak például.*
- *És ez nem esett neked rosszul?*
- *Nem, már hozzászoktam. Egy kávézóban ültünk talán, s nálunk van presszó, kicsi presszó és nagy presszó, s náluk meg hosszú, s ott javítottak ki, hogy az nem nagy presszó, hanem az hosszú.*
- *S milyen szavakat tudnál említeni, ami a szlovákból átvett?*
- *Általános a kecsup, párki, az a baj, hogy mi már észre se vesszük ezeket.*

Kétnyelvűségi körülmények között a *szókölcsonzés* vagy *lexikális kölcsönzés* az egyik leggyakoribb kontaktusjelenség. Trudgill megfogalmazásában „Az a folyamat, amelynek során kétnyelvű beszélők az egyik nyelvükből való szót használnak a másik nyelvükben, és ezek a kölcsönözésű szavak az utóbbi nyelvnek is szerves részévé válnak” (Trudgill 1997: 41). A kérdőíves kutatás során az adatközlők közül 55-en mondták azt, hogy igen, szoktak magyar beszédükben szlovák szavakat használni, és sok példát említettek. Elsősorban ételek (*nanuk–jégkrém*, *párki–virsli*, *horcsica–mustár*, *zsuvacska–rágó*), valamint hivatalos okmányok, szakmával kapcsolatok szak kifejezések (*obciansky–személyi igazolvány*, *studijné*, *dohoda*, *filozoficka*), ruhadarabok (*teniszki–tornacipő*, *tyeplaki*, *balerinki*)

megnevezéseit sorolták fel. Szinte kivétel nélkül közvetlen kölcsönzéseket soroltak, ami nem más, mint a másodnyelvi szó közvetlen, vagyis alapvetően eredeti hangalakjában történő átvétele (a szükséges hang- és alaktani beépülést lehetővé tevő változtatásokkal) (Lanstyák 1998: 31). Ezeknek a kölcsönzéseknek a nagy része megtalálható a Termini Kutatóhálózat határon túli adatbázisában⁴, a „hét nyelven beszélő” szótárában is.

A megkérdezett adatközlők a szókölcönzés leggyakoribb indítékaként a kétnyelvű környezet hatását említették. Sokak szerint a kölcsönzések nyelvhasználatuk természetes részét képezik, így szokták meg, így tanulták meg környezetüktől. A kérdőívben az erre vonatkozó kérdés nyílt kérdésként szerepelt, a választokat motívumok/gyakori indítékok mentén próbáltam csoportosítani.

Nyelvi kontaktus hatása, természetes jelenség:

„A felvidéki magyarban használatosak a szlovák kifejezések. Ezek szerves részeivé váltak nyelvhasználatunknak.”

„Leggyakrabban a mindennapi életből vett szavakat használom szlovákul, pl. párky, hranolky, szerintem azért, mert folyamatosan úgy találkozunk velük, s mára már teljesen beépültek nyelvhasználatunkba.”

„Szoktam használni, mivel kétnyelvű környezetben élek, akarva-akaratlanul is kimondok a szlovákból átvett kifejezéseket, tükörfordításokat.”

„Ezek a Felvidéken úgymond teljesen normális jelenségek, más bizonyos szótárakba is bekerülnek ezek a szavak.”

Szituáció, helyszín vagy téma függvénye:

„Igen, szoktam, mert a környezetem főleg így használja. Sok szót, amit csak Pozsonyban használok, szlovákul nevezem meg pl. elektricenka (villamosbérlet), mivel így kérem vásárláskor, otthon pedig nem használom ezt a szót. És sok más szóval vagyok így.”

„Szoktam, főleg mióta Pozsonyba járok, és többet beszélek szlovákul. Általában a háztartással kapcsolatos kifejezések, ételek nevét mondom szlovákul, mert minden nap azok szlovák megnevezésével találkozom. Amíg Budapesten éltem, soha nem használtam szlovák szavakat.”

„Főleg szakkifejezéseket használok szlovákul, melyeknek nem ismerem a magyar megfelelőjét.”

„Például gazdaságtani szakkifejezések (dph, cenné papiere, trzba, vydavkovy pokl. doklad stb.) továbbá: tyeplaki, horcsica, botasyki, mhd, piár, obcsianszka, párki, svietskóvá, na motane stb.”

„Természetesen szoktam: felsőoktatással kapcsolatos: shúška, fakulta, vykáz; hétköznapi beszédhelyzetben: teplaky, zuvacka.”

⁴ Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat on-line Határon Túli-adatbázis: <http://ht.nytud.hu/htonline/hlista.php?action=firstpage>

Nyelvi hiány miatt:

„Igen, szoktam, mert néha nem jut eszembe a magyar megfelelő, vagy nem is tudom néha, hogy hogyan használják azt helyesen magyarul.”

„Igen, azért, mert sok kifejezésnek nem is ismerem a rendes magyar megfelelőjét. Sajnos sokszor használom, mert nem kell rajta gondolkodnom, néha ösztön szerűen jönnek belőlem.”

„Persze, olykor előfordul, főleg ha nem ismerem a pontos magyar kifejezést pl. inasiskola – szaktanintézet.”

„Szoktam, majdnem az összes rokonom, barátom, ismerősöm tud szlovákul és magyarul is, tehát megértik a magyar beszédembe belevegyült szlovák kifejezéseket is. Ha az egyik nyelven hirtelen nem jut eszembe egy bizonyos kifejezés, automatikusan elmondom a másikon.”

Néhányan (5-en) a szókölcsönzéshez negatívan viszonyultak, rossz tulajdonságnak tartják, igyekeznek kerülni beszédükben.

„Én megpróbálom kerülni az olyan szavakat, de előfordul, főleg hivatalos, vagy iskolai kifejezésekkel, hogy magyar beszédben szlovákul használom. A véleményem róla: nem tetszik.”

„Nem helyes, de nagyon gyakori a kevert nyelv használata.”

A nyelvválasztás döntések sorozata. Egy interakció alapködjé az a nyelv lesz, amelyen a beszélők kommunikatív kompetenciájának összege a legnagyobb. Ugyanakkor a diskurzus során kerülhet olyan szituációba a beszélő, hogy egyik nyelvről a másikra vált a sikeres kommunikáció érdekében, a megváltozott helyzet miatt, például, ha egy egynyelvű megjelenik a társaságban stb.

A kódváltásnak általában nyelven kívüli okai vannak, vagyis nem nyelvi tényezők befolyásolják, például: a szituáció, a beszélők személye, egynyelvűek jelenléte, a nyelvtudás, a kontextus stb. Az alábbiakban a kutatási eredményekre támaszkodva vesszük sorra azokat az indítékokat, amelyek a szlovákiai magyar szakos hallgatók kódváltásait kiváltják. A kérdőívben feltettük a kérdést, hogy *Előfordult-e, hogy egy beszélgetés alatt több nyelvet használt vagy nyelvet váltott, s ha igen, mesélje el, milyen esetben, hogyan történt.* A legtöbben (48-an) saját bevallásuk szerint szokták váltogatni a nyelveket beszédükben. A szakirodalomban a kódváltás számos típusát megkülönböztetik a kiváltás indítéka, kommunikációs-pragmatikai funkciója alapján (lásd Márku 2011e), melynek részletes ismertetésére most nem térek ki helyszűke miatt. Az egyik leggyakoribb indítékként az *idézést* tartják számon, amikor is a beszélő azért vált át egyik nyelvről a másikra (általában kisebbségről többségre), hogy egy korábbi nyelvi emléket szöveghűen felidézzen, a kódváltással visszaadja annak jelentésbeli hangulati üzenetét. Az egyik adatközlő is utalt ilyen okok miatti váltásra:

„Persze, sokszor. Ha a szüleimnek mesélem a mindennapi történéseket, és pl. egy szlovák csoporttársam által mondott gondolatot akarok velük

megosztani, szlovákra váltok. Amikor szlovákul beszélek, sokszor magyarra váltok hirtelen.”

Gyakori indokként említették azt is, hogy a megváltozott szituáció, vagy a társaságban az egynyelvű szlovákok miatt szolidaritásból váltogatják a nyelveket, hogy az is értse, miről folyik a társalgás, aki nem beszél magyarul (vagy fordítva: szlovákul).

„Szlovák társaságban, de magyarok is vannak, hogy mindenki számára érthető legyen a beszélgetés.”

A nyelvek váltogatásáról ugyanakkor már ambivalensebb az adatközlők véleménye: szinte mindannyian alkalmazzák hatékony kommunikációs stratégia-ként a mindennapi társalgásokban, ezt alátámasztja az is, hogy az interjúk alatt is előfordultak kódváltások (és kölcsönzések), mégis az adatközlők több mint fele zavarónak tartja, úgy vélik, az ilyen beszélő „dekoncentrált”, „bizonytalan nyelvhasználatában”, „egyik nyelvet sem beszél jól”.

Néhány tipikus válasz:

„Nem igazán vagyok jó véleménnyel róla, döntse el az illető, hogy melyik nyelvet fogja használni. Kivéve, ha egyes házasságról van szó, ahol előfordulhat a nyelv váltogatás, attól függően, kihez szólnak.”

„Hát, legszívesebben odaszólnék, hogy most akkor döntse el, hogy magyarul vagy szlovákul beszél-e.”

„A nyelvek váltogatásával nincs gond, ha a másik fél is beszél mindkét nyelvet.”

„Én nem tartom helyesnek, szerintem a beszélgetés elején ki kell választani az alkalmazni kívánt nyelvet, és az egész beszélgetés folyamán tartanunk kellene magunkat hozzá.”

Mára már számos kutatás, és jelen felmérés is igazolja, hogy a kódváltás nem két nyelv véletlenszerű használata egy megnyilatkozáson vagy beszéd-szituáción belül lustaságból vagy nyelvi kompetenciák hiánya miatt, hanem éppen ellenkezőleg, nagyon is szabályozott, és a beszélgetőpartnerektől a két nyelv és a közösségi normák alapos ismeretét követeli meg. Ezek a normák határozzák meg, hogy így használják a nyelvet, hogy a társalgás résztvevői kifejezhessék nyelvhasználatukkal szolidaritásukat, ismerőségüket, jelezhessék a szituáció változását. A megkérdezett fiatalok válaszaiból is kicseng, hogy megvannak annak a kimondott/kimondatlan szabályai, hogy kivel, s milyen helyzetben elfogadott kommunikációs stratégia a kódváltás:

„Ha az egyik nyelven nem tudja magát jól kifejezni, de a másik nyelven könnyebben el tudja mondani a mondandóját, akkor tegye azt.”

„Ha olyan személy is jelen van, aki más nyelven beszél, akkor ez természetes, viszont ha egyforma nyelvet beszélünk, akkor nem látom értelmét.”

„Kontaktustól függőnek tartom. Ha egy olyan személlyel beszélgetek, aki a felettesem és nem tud magyarul, természetesen nem keverem bele a magyar nyelvet. Illetlenségnek tartom.”

„Nem jelent gondot, amíg a kommunikációt nem zavarja, és mindenki érti azokat a nyelveket. Csak akkor nem tartom jónak, ha valaki formális beszélgetésben használja, ill. igényesebb megnyilatkozást kellene folytatnia (konferencián, beszédekben).”

Összegezve tehát elmondhatjuk, hogy a pozsonyi és nyitrai egyetemisták körében végzett kérdőíves és kiegészítő interjú kutatás alapadatai alapján a vizsgálat tervezésekor megfogalmazott kérdéseinkre választ kaptunk. A kétnyelvűségi helyzetben élő hallgatók nyelvtudása egynél több nyelvre terjed ki: a magyar mellett többségük nagyon jól beszél szlovákul és legalább közepes szinten legalább egy világnyelvet, s ez a többnyelvűség szerintük előnyt jelent a későbbi munkalehetőségeket illetően is szlovák egynyelvű társaikkal szemben. A nyelvek funkcionális megterheltsége eltérő nyelvhasználatukban, az informális színtereken egyértelműen a magyar dominál, a közéleti színtereken vegyes a nyelvhasználat, és a szakmai, hivatalos témáknál kerül a szlovák inkább előtérbe. Tudatában vannak, hogy magyar nyelvhasználatukban jelen vannak kétnyelvűségi jeleségek, a lexikai kölcsönzéseket teljesen természetesnek tartják beszédükben, s a kódváltást is bizonyos íratlan közösségi szabályok betartása mellett hatékony kommunikációs stratégiának tartják és alkalmazzák.

Jelen tanulmányban a kutatási eredmények teljes elemzésére nem volt mód, a kérdőívben szereplő 59 kérdésből csupán 25, és a 9 interjú közül két irányított beszélgetés alapelemzésére került sor, így további elemzések szükségesek, s a jövőben összehasonító elemzéseket tervezünk, ugyanis a kárpátaljai fiatalok, a beregszászi főiskolások és ungvári egyetemisták körében is végeztünk ezzel azonos, helyi viszonyokra adaptált kutatást (vö. Márku 2008, Pécsi 2011).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Beregszászi Anikó 1998. Megfélémlített anyanyelvhasználat. *Pánsíp VI/2*: 28–31.
- Csernicskó István szerk. 2003. *A mi szavunkjárása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Ungvár: PoliPrint Kft.
- Csernicskó István szerk. 2010a. *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest–Beregszász: MTA Magyar Tudományosságért Külföldön Elnöki Bizottsága–Hodinka Antal Intézet, 2010
- Csernicskó István szerk. 2010b. *Nyelvek, emberek, helyzetek. A magyar, ukrán és orosz nyelv használata a kárpátaljai magyar közösségben*. Ungvár: PoliPrint
- Kiss Jenő 1994. *Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kontra Miklós 1999. *Közérdekű nyelvészet*. Budapest: Osiris.

- Lampl Zsuzsa 2011. A szlovákiai magyarok nyilvános és családi nyelvhasználata 2011-ben. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, XIII. évf. 2011/3., Somorja 3–19.
- Lanstyák István 1998. *A magyar nyelv szlovákiai változatainak sajátosságai*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum.
- Márku Anita 2008. Érvényes történetek. Nyelvválasztási és kódváltási kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyarok körében. Monográfia. Ungvár–Beregszász: PoliPrint Kft.–KMF. [Language choice and code switching strategies among the Hungarians in Transcarpathia]
- Марку, Анита 2011a. Слов'янські лексичні запозичення у мовленні угорців Закарпатської області. *Філологічний вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2011. 52–54. с.
- Márku, Anita 2011b. Die Sprachwahlstrategien der Ungarn in Transkarpathien in zweisprachiger sprachlicher Art. In: *Közös horizont. Válogatás a Szent István Egyetem Pedagógiai Kara és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak tanulmányaiból*, 2011., 85–112.
- Márku Anita 2011c. Nyelvhasználati sérelemtörténetek a kárpátaljai magyarok körében. In: Hires-László Kornélia, Karmacsí Zoltán és Márku Anita szerk.: *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. A 16. Élőnyelvi Konferencia előadásai. Budapest–Beregszász, Tinta Könyvkiadó–Hodinka Antal Intézet, 2011, 350–355.
- Márku Anita 2011d. Szituatív kódválasztás a kárpátaljai magyarok körében. In: *Kisebbségkutatás 2011/2*.
- Márku, Anita 2011e: „Po zákarpátszki” *Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák (nyelvválasztás, kódváltás) szocio- és pszicholingvisztikai aspektusai a kárpátaljai magyar közösségben*. PhD értekezés, Veszprém, Pannon Egyetem, 2011.
- Márku Anita 2012. Kárpátaljai kétnyelvűség: a kódváltás pszicholingvisztikai szempontú megközelítése. Navracsecs Judit, Szabó Dániel (szerkesztő): *Mentális folyamatok a nyelvi feldolgozásban. Pszicholingvisztikai tanulmányok III*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 237–247.
- Pécsi Andrea 2011. *Interkulturalitás és nyelvhasználati stratégiák a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola hallgatói körében*. Szakdolgozat, Kézirat: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, 2011.
- Trudgill, Peter 1997. *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*. Szeged: JGYTF Kiadó.

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis.** Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. – Ужгород: ПоліПрінт, 2012 – 248 с.
ISBN 978-966-2595-29-1

«Acta Academiae Beregsasiensis» є науковим виданням Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Даний том вміщує дослідження угорською, російською та англійською мовами за друге півріччя 2012 року. До випуску ввійшли публікації викладачів та студентів інституту, а також закордонних науковців у сфері мовознавства, літератури, біології, історії, туризму та інформатики.

УДК 001.2

ББК 72

Наукове видання

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

2012/2

Том XI, № 2

РЕДАКЦІЯ: *Козут А., Пенцкофер І.*

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба І.*

ВЕРСТКА: *Козут А.*

ОБКЛАДИНКА: *K&P*

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК: *Орос І., Сікура Й.*

Здано до складання 12.11.2012. Підписано до друку 10.12.2012.

Папір офсетний. Формат 70x100/16.

Умовн. друк. арк. 20. Тираж 250.

СП "ПоліПрінт", м. Ужгород, вул. Тургенева, 2.